Partijstandpunten Tweede Kamerverkiezingen 2023

Arbeid, sociale zekerheid & fiscaliteit

Auteur: mr. Daan Ottevanger

Voorwoord

Beste lezer,

Het arbeidsrecht is heden ten dage op allerlei vlakken onderwerp van discussie. Wat moet er worden gedaan aan forse de toename van het aantal zzp'ers op de Nederlandse arbeidsmarkt? Hoe moet de sociale zekerheid in de toekomst betaalbaar blijven? Moet arbeid meer lonen? Moet iedereen de mogelijkheid hebben om mee te doen op de arbeidsmarkt? Dergelijke vragen leven in de Nederlandse samenleving, en daarmee ook in de politiek. Met de Tweede Kamerverkiezingen 2023 voor de deur doen politieke partijen dan ook hun uiterste best om deze vragen te beantwoorden. Op verzoek van Prof. mr. dr. A.R. Houweling zijn in dit document de verkiezingsprogramma's van de 9 grootste politieke partijen (IPSOS-peiling 5 september 2023) naast elkaar gelegd op drie punten, te weten:

1. meer of minder flex;
2. sociale zekerheid;
3. fiscale behandeling werknemer/zzp'er.

Er is gekozen voor het citeren van passages uit de verkiezingsprogramma's in plaats van het kort samenvatten van standpunten, omdat ook de retoriek van partijen duidelijk kan maken welke groep kiezers zij precies willen aanspreken. Mogelijk komt dit overzicht van pas bij uw keuze op 22 november aanstaande, zodat de grote groep zwevende kiezers die Nederland rijk is iets zal worden verkleind.

Veel leesplezier!

Inhoudsopgave

1 Meer of minder flex 4
1.1 Inleiding 4
1.2 Haagse visie: Hoe om te gaan met het 'flexcomplex'? 4

2 Sociale zekerheid 9
2.1 Inleiding 9
2.2 (Her)vorming van sociale zekerheid 9

3 Fiscaliteit 15
3.1 Inleiding 15
3.2 (Toekomstige) vormgeving belastingstelsel 15

4 Varia 20
4.1 Inleiding 20
4.2 Overige ideeën over de arbeidsmarkt en sociale zekerheid 20

1 Meer of minder flex

1.1 Inleiding

De discussie over zelfstandigen in Nederland draait om de balans tussen flexibiliteit en sociale zekerheid. Enerzijds biedt het zijn van zelfstandig ondernemer (ZZP'er), vrijheid en zelfstandigheid. Anderzijds kan het leiden tot lage inkomenszekerheid en beperkte toegang tot sociale voorzieningen, omdat zij zichzelf dienen te verzekeren tegen arbeidsongeschiktheid. De overheid en belanghebbenden discussiëren over het opstellen van heldere criteria voor zelfstandig ondernemerschap, het handhaven van de rechten van ZZP'ers, en het voorkomen van schijnzelfstandigheid. Dit heeft recent geleid tot beleidswijzigingen en een verplichte arbeidsongeschiktheidsverzekering vanaf 2024. De Hoge Raad heeft in het *Deliveroo*-arrest al voorgesorteerd op kabinetsplannen over het vaststellen van heldere criteria ter begrenzing van de ZZP'er aan de ene kant, en de werknemer aan de andere kant. Ondanks vergevorderde plannen van het demissionaire kabinet Rutte IV is het interessant hoe politieke partijen tegen de 'ZZP-discussie' aankijken, omdat de verkiezingsuitslag de voortgang van deze discussie kan bepalen.

1.2 Haagse visie: Hoe om te gaan met het 'flexcomplex'?

Volkspartij voor Democratie (VVD) Lijsttrekker: mw. Dilan Yeşilgöz-Zegerius *Bron: VVD Verkiezingsprogrammma VVD 2023, p. 39 en 43*	*"De meeste zzp'ers kiezen weloverwogen en bewust voor het zelfstandige ondernemerschap en werken voor eigen rekening en risico. De overheid moet hen niet onnodig in de weg zitten. Tegelijkertijd is schijnzelfstandigheid een reëel probleem. Wie in alles een werknemer is, moet ook gewoon een arbeidscontract krijgen. We verduidelijken daarom de regels, waarbij evidente zzp'ers buiten schot blijven. Bij de handhaving richten we ons in eerste instantie op risicosectoren. We werken toe naar een aparte rechtsvorm voor zzp'ers, om iedere zelfstandige ondernemer op voorhand duidelijkheid te kunnen bieden. En we blijven de positie van zzp'ers in de polder versterken."* *"Werkende armen hebben nu vaak last van een te onzeker arbeidscontract. Daarom gaan we door op de ingezette hervormingen op de arbeidsmarkt, waarmee we meer zekerheid willen bieden aan mensen die in een flexibel contract zitten en meer wendbaarheid willen geven aan ondernemers om een goede werkgever te kunnen zijn."* *"We willen dat werkenden, in overleg met werkgevers, meer vrijheid krijgen om hun werk en leven in te richten zoals zij dat zelf willen. Daarbij moet meer ruimte zijn voor verzoeken van werkenden voor flexibelere werktijden. Thuiswerken gaan we extra stimuleren."* *"Veel zelfstandigen zijn nu kwetsbaar bij arbeidsongeschiktheid. Daarom gaan we door met de invoering van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen, met keuzevrijheid tussen een publieke en een private verzekering."*
Nieuw Sociaal Contract (NSC)	*"De weg naar een toekomstbestendige en eerlijke arbeidsmarkt is gewezen door de commissie Regulering van*

Lijsttrekker: dhr. Pieter Omtzigt *Bron: NSC Verkiezingsprogramma 2023, p. 39*	*Werk (2020). Wij beschouwen deze adviezen als de basis voor een nieuw sociaal contract tussen werkgevers, werknemers en zelfstandigen. Dit betekent dat normale dienstverbanden de norm worden. Uitzendarbeid is voorbehouden voor 'piek en ziek' en zelfstandigen krijgen duidelijkheid over de kaders waarbinnen zij kunnen ondernemen. De fiscale en sociale behandeling van werknemers, uitzendkrachten en zelfstandigen wordt zo veel mogelijk gelijkgetrokken, zodat uitzendbureaus en zelfstandigen niet met werknemers concurreren op arbeidsvoorwaarden. Het ontslagrecht wordt toekomstbestendig en rechtszekerheid geborgd voor werkenden en werkgevers."* *"De bestaande Wet deregulering beoordeling arbeidsrelaties (DBA) moet van tafel, omdat het stelsel om verkapte dienstverbanden tegen te gaan in de praktijk niet werkt. Er moeten heldere en meetbare criteria komen voor de relatie tussen zelfstandigen zonder personeel en hun opdrachtgevers. Deze criteria moeten zekerheid bieden voor alle betrokken partijen en handhaafbaar zijn voor toezichthoudende instanties (Belastingdienst, Arbeidsinspectie)."*
BoerBurgerBeweging (BBB) Lijsttrekker: mw. Caroline van der Plas *Bron: BBB Verkiezingsprogramma 2023, p. 43-44*	*"Meer flexibiliteit in vaste arbeidscontracten en minder verschillen tussen vast en flex/ZZP zijn nodig."* *"Het tarief van ZZP'ers werkzaam in het publieke domein wordt gemaximeerd ten opzichte van het tarief van iemand in vaste dienst inclusief een reële opslag. Avond- nacht- en weekenddiensten leiden zowel voor mensen in loondienst als ZZP'ers tot een toeslag op het uurtarief."* *"De overheid geeft zelf het goede voorbeeld door minder flexwerkers en ZZP'ers in te huren en meer mensen een vast contract te geven."* *"Zorgpersoneel in loondienst moet meer zeggenschap, regie en voorrang krijgen over roosters en werktijden. De vlucht naar ZZP-schap onder zorgpersoneel moet worden voorkomen."*
GroenLinks-PvdA Lijsttrekker: dhr. Frans Timmermans *Bron: GroenLinks-PvdA Verkiezingsprogramma 2023, p. 31*	*"We belonen werkgevers die mensen in vaste dienst nemen; werkgevers die dat niet doen gaan meer betalen. De overheid stimuleert het aanbieden van vaste contracten door de looptijd van aanbestedingen en subsidies te verlengen. Ook neemt de overheid weer mensen zelf in dienst in plaats van diensten te outsourcen. We maken een einde aan nuluren- en oproepcontracten. Er blijven drie contractvormen over.* 1. *Werknemer: het uitgangspunt is dat je gewoon in loondienst bent bij je werkgever met een vast of tijdelijk contract.* 2. *Uitzendkracht: tijdelijk werk dat niet of moeilijk te voorspellen is of werk dat ontstaat bij uitval door ziekte kan een werkgever invullen met uitzendkrachten.*

	3. *Zzp'er: voor werk dat geen onderdeel is van de organisatie of dat niet behoort tot de gewone werkzaamheden en waarvoor bijzondere kennis nodig is, kan een werkgever een zelfstandig contract aanbieden aan zzp'ers."* *"We verkorten de duur van de meest onzekere periodes van uitzendwerk, de zogeheten fases. De duur van fase A (nu nog 78 weken) maximeren we op 26 weken. De duur van fase B (nu drie jaar) verlagen we naar twee jaar. Ook maken we het onmogelijk dat een uitzendkracht voor onbepaalde tijd (fase C) bij eenzelfde inlener aan de slag gaat. Platformwerkers, zoals fietsbezorgers, taxichauffeurs of schoonmakers, verdienen bescherming tegen ziekte en pech. We gaan strenger handhaven op schijnconstructies en werken daarbij risico-gestuurd, door eerst te kijken naar sectoren zoals de maaltijd- en pakketbezorging. Het werknemer-tenzij-principe wordt ingevoerd: iemand is in principe een werknemer en heeft recht op sociale zekerheid, tenzij wordt aangetoond dat iemand werkt als zelfstandig ondernemer."*
Partij voor de Vrijheid (PVV) Lijsttrekker: dhr. Geert Wilders *Bron: PVV Verkiezingsprogramma 2023, p. 10-11*	*"Zelfstandigen zonder personeel gaan we niet pesten met nog meer regels en verplichtingen: we maken het voor hen mogelijk om betaalbaar en vrijwillig bij te verzekeren voor pensioen en arbeidsongeschiktheid."* *"Geen EU-bemoeienis met Nederlandse sociale zekerheid en arbeidsmarkt."*
Democraten '66 (D66) Lijsttrekker: dhr. Rob Jetten *Bron: D66 conceptverkiezings-programma 2023, p. 56-57.*	*"Wij vinden dat mensen zelf moeten bepalen hoe zij hun werkende leven inrichten; als werknemer, als zelfstandige of als werkgever. In de praktijk zien we grote verschillen tussen deze groepen. Dat leidt tot problemen als schijnzelfstandigheid. In lijn met het arbeidsmarktakkoord verkleinen we daarom de verschillen in de fiscaliteit en de sociale zekerheid tussen verschillende vormen van werk om concurrentie op basis van arbeidsvoorwaarden te voorkomen. Hierdoor wordt de aard van het werk bepalend voor de vorm van de arbeidsrelatie, in plaats van de kosten."* *"We pakken schijnzelfstandigheid hard aan. Een te grote groep mensen bevindt zich in een onzekere positie omdat ze als zelfstandige werk doen, terwijl ze feitelijk werknemer zijn. Dit gaat ten koste van hun werkzekerheid en hun sociale zekerheid. In een aantal (publieke) sectoren werken nu steeds meer zelfstandigen die daar eerder werkten als werknemer. Met de huidige personeelskrapte biedt zelfstandigheid soms de mogelijkheid om een hoger tarief te vragen en bijvoorbeeld eisen te stellen aan roosters of nachtdiensten…"*

	"De meeste ondernemers kiezen er heel bewust voor om voor zichzelf te beginnen. Ze dragen bij aan een innovatieve en creatieve economie en behoren tot de kern van hardwerkend Nederland. Regels en wetgeving moet er zijn om deze groep te faciliteren, niet om ze dwars te zitten. De criteria op basis waarvan je kunt ondernemen als zelfstandige moeten daarom veel duidelijker worden, zodat er ruimte en rust ontstaat voor deze ondernemers. Door de definitie en het begrip gezag meer aan te passen aan de huidige tijd, moet het onderscheid tussen een werknemer en een zelfstandige veel duidelijker worden."
Partij voor de Dieren (PvdD) Lijsttrekker: mw. Esther Ouwehand *Bron: partijvoordedieren.nl/ Standpunten/werk-en-inkomen*	*"De Partij voor de Dieren is bezorgd over de rechtspositie van zzp'ers, zeker nu de verregaande flexibilisering van de arbeidsmarkt ook veel mensen ongewenst tot een zzp-constructie dwingt. De constructie wordt op grote schaal gebruikt door werkgevers om mensen te ontslaan en vervolgens goedkoper als zzp'er te laten werken. Ook tot de arbeidsmarkt dringt de platformeconomie steeds meer door. Zo ontstaan er zogenaamde werkplatforms die de rechten van werknemers, via zzp-constructies, steeds verder inperken. Om de rechtspositie van alle zzp'ers te beschermen, moet er in elk geval een collectieve arbeidsongeschiktheid- en ziektekostenverzekering voor zzp'ers komen. De Partij voor de Dieren wil dat er een eenvoudige en fraudebestendige Verklaring Arbeidsrelatie (VAR) komt. Hierdoor krijgen zzp'ers en hun opdrachtgevers meer zekerheid..."*
Christen Unie (CU) Lijsttrekker: mw. Mirjam Bikker *Bron: Verkiezingsprogramma ChristenUnie 2023, p. 45*	*"Er is lang genoeg gepraat over een eerlijke arbeidsmarkt. Het is nu tijd om de noodzakelijke veranderingen te realiseren en de wetgeving te implementeren. In het voorjaar van 2023 is door sociale partners en het kabinet overeenstemming bereikt over een pakket aan maatregelen. De doorgeschoten flexibilisering in de vorm van een cultuur van uitbesteden en tijdelijke vluchtige contracten moet worden aangepakt. De regels rond loondoorbetaling bij ziekte worden aangepast. Dit zorgt voor lagere risico's voor kleinere werkgevers om mensen in vaste dienst te nemen."* *"De verschillen tussen zelfstandigen en werknemers in loondienst worden verkleind. Er komt een verplichte verzekering tegen arbeidsongeschiktheid. We zien te veel zzp'ers die ondernemer lijken, maar schijnzelfstandige zijn (al dan niet gedwongen). Zij zijn vaak onvoldoende beschermd tegen arbeidsongeschiktheid en bouwen vaak te weinig reserves op voor een goed pensioen."*
Christen-Democratisch Appèl (CDA) Lijsttrekker: dhr. Henri Bontenbal	*"De flexibilisering op de arbeidsmarkt is doorgeslagen. Te veel mensen werken als schijnzelfstandige, op onzekere oproepcontracten of hebben twee flexbaantjes nodig om fatsoenlijk rond te kunnen komen. Er zijn al belangrijke afspraken gemaakt tussen werkgevers- en werknemersorganisaties en het kabinet. We zetten deze hervormingen door, zodat de vaste baan weer de norm wordt*

Bron: CDA-verkiezingsprogramma 2023, p. 20	*en mensen meer zekerheid krijgen over hun werk en een fatsoenlijk inkomen. De afspraken moeten er ook voor zorgen dat het voor werkgevers aantrekkelijk wordt om mensen in vaste dienst te nemen. Modern werkgeverschap moet worden gestimuleerd."*

2 Sociale zekerheid

2.1 Inleiding

Nederland beschikt over een uitgebreid stelsel van socialezekerheidswetten. Het Nederlandse socialezekerheidsstelsel is op te delen in sociale voorzieningen (zoals de bijstand als onderdeel van de Participatiewet) en sociale verzekeringen. De laatste categorie is op zijn beurt weer onder te verdelen in:

1. volksverzekeringen, zoals de Algemene Ouderdomswet (AOW) en de Wet langdurige zorg (Wlz); en
2. werknemersverzekeringen, zoals de Werkloosheidswet (WW) en de Wet Inkomen naar Arbeidsvermogen (WIA).

Het socialezekerheidsstelsel wordt gefinancierd uit premies en belastingen. Werknemers en werkgevers dragen bij aan de sociale zekerheid via premies voor onder andere de werkloosheidswet. Deze bijdragen worden grotendeels ingehouden op het salaris van werknemers en worden beheerd door de overheid om verschillende sociale voorzieningen te financieren, zoals gezondheidszorg, pensioenen en werkloosheidsuitkeringen. Het Nederlandse socialezekerheidsstelsel is gebaseerd op solidariteit. Daarbij geldt het adagium 'de sterkste schouders dragen de zwaarste lasten'. Sociale zekerheid in Nederland is van groot belang om de welvaart en het welzijn van de samenleving te waarborgen. Desondanks staat de sociale zekerheid onder druk, onder meer vanwege de toenemende flexibilisering en hoge kosten. Hoe willen politieke partijen ervoor zorgen dat de sociale zekerheid betaalbaar blijft? Dat wordt in dit hoofdstuk uiteengezet.

2.2 (Her)vorming van sociale zekerheid

Volkspartij voor Democratie (VVD) Lijsttrekker: mw. Dilan Yeşilgöz-Zegerius *Bron: VVD Verkiezingsprogramma VVD 2023, p. 43*	*"We willen mensen die werkloos zijn geworden in staat stellen zich volledig te richten op het vinden van een nieuwe baan. Daarom komen we direct na het werkloos worden met een hogere WW-uitkering, die stapsgewijs afbouwt."* *"We willen dat bij overtredingen van de Participatiewet niet alleen boetes, maar ook cursussen of scholing opgelegd kunnen worden wanneer dat helpt om participatie bevorderen. Dit helpt beter om de stap naar duurzaam werk te zetten."* *"Het aannemen van iemand die lang niet gewerkt heeft, kent risico's voor een werkgever. We laten de overheid een deel van dit risico dragen, zodat meer werkgevers deze groep een kans gaan bieden. We vragen een bijdrage van bedrijven en de overheid om mensen met afstand tot de arbeidsmarkt aan het werk te helpen. We verhogen de taaleis in de bijstand, omdat Nederlands leren cruciaal is op weg naar een baan."* *"Mensen die lang in de bijstand zitten, moeten veel actiever door gemeenten geholpen worden. We willen dat zij na één jaar opnieuw een intakegesprek krijgen bij de gemeente, waarbij er een re-integratieplan opgesteld wordt."*
Nieuw Sociaal Contract (NSC)	*"Inmiddels werkt zo'n 40% van de beroepsbevolking op basis van een tijdelijk contract, als uitzendkracht of zelfstandige.*

Lijsttrekker: dhr. Pieter Omtzigt *Bron: NSC Verkiezingsprogramma 2023, p. 14-17*	*Voor zelfstandigen bestaan er geen inkomensgerelateerde uitkeringen bij het verlies van werk of bij arbeidsongeschiktheid. Wij willen dat er een publieke basisverzekering voor arbeidsongeschiktheid komt voor alle werkenden, zoals is voorgesteld door de commissie Regulering van Werk (2020). Over de vormgeving en uitwerking vindt overleg plaats met alle betrokken partijen."* *"We willen onrechtvaardigheden in het stelsel van sociale zekerheid terugdringen die ertoe leiden dat mensen plotseling zonder inkomen komen te zitten of te maken krijgen met hoge boetes of terugvorderingen door een klein foutje. We stellen middelen beschikbaar voor reparaties in de verschillende wetten die de uitkering regelen voor mensen die bijvoorbeeld arbeidsongeschikt zijn (zoals Participatiewet en WIA), ook om deze wetten te laten voldoen aan internationale verdragen (ILO)."* *"Het kan ons allemaal overkomen dat we ziek worden of arbeidsongeschikt raken. Wij houden vast aan solidariteit in de sociale zekerheid en de gezondheidszorg door een collectieve basisverzekering met een niet-inkomensafhankelijke basispremie, aangevuld met inkomensafhankelijke bijdragen en met bijdragen uit algemene middelen."*
BoerBurgerBeweging (BBB) Lijsttrekker: mw. Caroline van der Plas *Bron: BBB Verkiezingsprogramma 2023, p. 44 en 51*	*"We zorgen ervoor dat niemand buiten zijn schuld onder het bestaansminimum terecht komt en verhogen, op lange termijn, de sociale uitkeringen en het minimumloon. We houden daarbij rekening met de inflatie en de gestegen kosten van levensonderhoud. Zo zorgen we voor bestaanszekerheid."* *"We streven ernaar dat mensen die nu op afstand staan van de arbeidsmarkt actief gekoppeld worden aan passend werk."* *"Gemeenten krijgen extra compensatie voor de extra uitgaven aan bijzondere bijstand om huishoudens die onder het sociaal minimum zakken, te kunnen ondersteunen."*
GroenLinks-PvdA Lijsttrekker: dhr. Frans Timmermans *Bron: GroenLinks-PvdA Verkiezingsprogramma 2023, p. 34-35*	*"We zetten vol in op inkomenszekerheid en perspectief voor de mensen die een beroep moeten doen op het sociale vangnet. Daarvoor is het nodig om een langetermijnvisie te ontwikkelen op het sociale vangnet van de toekomst. We maken op termijn in ieder geval een Bestaanszekerheidswet die de huidige Participatiewet vervangt."* *"We willen het toeslagenstelsel op termijn overbodig maken door te zorgen voor fatsoenlijke uitkeringen en inkomens, lagere lasten voor werkenden en goede publieke voorzieningen. We verhogen het minimumloon stapsgewijs naar € 16 per uur en de uitkeringen gaan hierin mee. We vormen de kinderopvang om tot een publieke voorziening, zodat de kinderopvangtoeslag kan verdwijnen. We onderzoeken of het kindgebonden budget in de kinderbijslag geïntegreerd kan worden en hoe we ook de huurtoeslag*

	kunnen afschaffen zonder dat huurders erop achteruitgaan. Met een lagere zorgpremie en lager eigen risico is ook de zorgtoeslag niet langer nodig." *"We verlengen de kortdurende WW, voor mensen die een half jaar hebben gewerkt, van drie naar zes maanden. De langdurende WW, voor mensen met een langere werkgeschiedenis, verkorten we niet. Iedereen die zonder werk komt te zitten, krijgt een persoonlijk plan: bijvoorbeeld om- of bijscholing, verslavingszorg of een time-out. Ook de doelen kunnen verschillen. Een basisbaan, beschut werk via een Sociaal Ontwikkelbedrijf of vrijwilligerswerk biedt vaak een realistisch perspectief."* *"Voor 35-minners komt er een WIA-drempelverlaging zodat deze mensen eerder een arbeidsongeschiktheidsuitkering kunnen krijgen. In de beoordeling van arbeidsgeschiktheid tussen lage en hoge inkomens komt er gelijke behandeling."* *"We accepteren geen armoede. We verhogen het niveau van de bijstand in lijn met het voorstel daarover van de commissie Sociaal Minimum."* *"We verplichten werkgevers om een adequate pensioenregeling aan te bieden voor hun werknemers, en we verplichten zelfstandigen om zelf pensioen op te bouwen. Onnodig complexe regels in de AOW willen we wegnemen. Zoals afgesproken in het Pensioenakkoord kunnen mensen met zware beroepen als ze dat willen eerder stoppen met werken. We willen het pensioengeld inzetten voor verduurzaming en maatschappelijk verantwoorde activiteiten. Van de pensioenfondsbesturen verwachten we dat ze meer ruimte maken voor vrouwen, jongeren en meer diversiteit kennen."*
Partij voor de Vrijheid (PVV) Lijsttrekker: dhr. Geert Wilders *Bron: PVV Verkiezingsprogramma 2023, p. 10-11*	*"Onze sociale zekerheid beschermen we voor Nederlanders die tijdelijk een steuntje in de rug nodig hebben. We laten ons niet meer belazeren door fraudeurs. Uitkeringsfraude en misbruik van onze sociale zekerheid worden keihard aangepakt. Zelfstandigen zonder personeel gaan we niet pesten met nog meer regels en verplichtingen: we maken het voor hen mogelijk om betaalbaar en vrijwillig bij te verzekeren voor pensioen en arbeidsongeschiktheid."* *"Om ervoor te zorgen dat Nederlanders zich na een leven lang keihard werken geen zorgen meer hoeven te maken over hun oude dag, verhogen we de ouderenkorting en verlagen we de AOW-leeftijd. We draaien de onverantwoordelijke en extreem onzekere nieuwe pensioenwet terug. We voeren een reële rekenrente in. Zo wordt indexatie sneller mogelijk, worden onnodige pensioenkortingen voorkomen en herstellen we het vertrouwen in ons pensioenstelsel."*

Democraten ’66 (D66) Lijsttrekker: dhr. Rob Jetten *Bron: D66 conceptverkiezings-programma 2023, p. 55.*	*“We verlagen de werkgeverspremies voor de laagste inkomens zodat het aantrekkelijker wordt voor werkgevers om mensen die moeilijk aan het werk komen in dienst te nemen.”* *“We maken het makkelijker om een onderneming te starten vanuit een uitkering. Hierbij kunnen microkredieten een rol spelen om mensen op weg te helpen. We nemen de onzekerheid weg bij verrekening van inkomsten door de startende ondernemer een paar maanden vrij te stellen van deze verrekening.”* *“Bij het vinden van werk is het belangrijk dat iedereen de ondersteuning krijgt die het best bij die persoon past. Dit vraagt om het vereenvoudigen en toegankelijk maken van de re-integratiehulp en het wegnemen van de bestaande schotten. Stel bijvoorbeeld jobcoaching beschikbaar voor een bredere doelgroep, zoals mensen in de WIA en bijstand.”* *“Terugkeer naar werk vereist een duidelijke en eenvoudige verrekensystematiek in alle uitkeringen. Het aanvaarden van een baan kan namelijk voor onzekerheid zorgen over het recht op een uitkering. We verruimen voor iedere bijstandsgerechtigde de mogelijkheid om tijdelijk tot minimumloon bij te verdienen naast de uitkering, om via deeltijdwerk de stap naar een reguliere baan te zetten. Ook moet het gemakkelijker worden om een opleiding te volgen of vrijwilligerswerk te doen in de Participatiewet.”*
Partij voor de Dieren (PvdD) Lijsttrekker: mw. Esther Ouwehand *Bron: partijvoordedieren.nl/ Standpunten/werk-en-inkomen*	*“Een samenleving met veel werkzoekende ouderen kan niet doorgaan met het verhogen van de AOW-leeftijd. De Partij voor de Dieren vindt daarom dat er een flexibele AOW-leeftijd moet komen, mede gebaseerd op het aantal gewerkte jaren. Wie 40 jaar gewerkt heeft, krijgt daarna AOW. Wie een uitkering heeft op 65-jarige leeftijd, krijgt vanaf dan AOW. Het moet mogelijk worden te kiezen voor een lagere AOW-leeftijd in ruil voor een in evenredigheid aangepaste AOW-uitkering. Daarnaast moet, gelet op de werkloosheidscijfers en het gebrek aan vacatures voor 60-plussers, de sollicitatieplicht voor deze leeftijdscategorie afgeschaft worden.”* *“Er komt geen inkomenstoets per huishouden, de bijstandsuitkering wordt gebaseerd op het individu.* *Het vangnet voor jongeren met een beperking (de Wajong) blijft bestaan. Zij krijgen kansen op een zinvolle en nuttige dagbesteding met doorgroeimogelijkheden naar een betaalde baan.”*
Christen Unie (CU) Lijsttrekker: mw. Mirjam Bikker *Bron: Verkiezingsprogramma ChristenUnie 2023, p. 41*	*“De Participatiewet is het vangnet zodat iedereen volwaardig mee moet kunnen doen in de samenleving. Dit vangnet is niet stevig genoeg. Naast de hoogte van de uitkering zijn ook de regels niet goed. Bijvoorbeeld voor mensen met een medische urenbeperking. Daarom moet de wijziging van de Participatiewet (zowel op korte als langere termijn) worden voortgezet. Wij streven naar een overheid die mensen vertrouwt, en die omkijken naar elkaar belangrijk vindt. Dit*

	betekent ook dat het makkelijker moet worden om met behoud van uitkering vrijwilligerswerk te doen of mantelzorg te verlenen." *"Het stelsel voor verzekering van arbeidsongeschiktheid is nodeloos ingewikkeld, niet uit te leggen en soms regelrecht onrechtvaardig…Er moet een oplossing komen voor de huidige '35-minners'-problematiek waardoor veel (chronisch) zieken eindigen in de bijstand. De ChristenUnie wil ook een rechtvaardiger stelsel. Het huidig stelsel zorgt er voor dat mensen met eenzelfde arbeidsbeperking, maar een hoger inkomen, eerder recht hebben op een WIA-uitkering."* *"Juist op het moment dat iemand een partner of ouder verliest, is het onze plicht om als samenleving een vangnet te organiseren. Op de huidige nabestaandenuitkering mag niet worden beknibbeld."* *"Ons collectieve pensioenstelsel is het waard om te behouden. Mede door het stelsel van AOW als eerste pijler en aanvullend pensioen als tweede pijler, zijn ouderen in Nederland goed beschermd tegen armoede. Met de Wet toekomst pensioenen is het besluit genomen om het pensioenstelsel te hervormen. Dit is een goede zaak. Solidariteit en collectiviteit blijven belangrijke fundamenten van het nieuwe stelsel. De komende jaren staan voor de pensioensector in het teken van de transitie. Dit vraagt van alle partijen volledige inzet om een zorgvuldige overgang te bewerkstelligen."*
Christen-Democratisch Appèl (CDA) Lijsttrekker: dhr. Henri Bontenbal *Bron: CDA verkiezingsprogramma 2023, p. 21-22*	*"Werk is een belangrijke sleutel voor bestaanszekerheid. Omdat je baan zoveel meer is dan alleen een inkomen. Werken heeft ook een maatschappelijke en sociale waarde. Het geeft zin aan je dag. Voor mensen met een arbeidsbeperking is het vaak moeilijk om een passende baan te vinden. Sociale ontwikkelbedrijven kunnen helpen bij het vinden en houden van een baan. Mensen met een beperking hebben recht op begeleiding naar werk via een zogeheten sociaal ontwikkelbedrijf."* *"Bij het zoeken naar werk is het belangrijk dat iedereen de ondersteuning krijgt die het beste bij die persoon past. Daarom moeten we de verschillende reintegratieregelingen samenvoegen, vereenvoudigen en beter toegankelijk maken., die nu nog in verschillende wetten (WW, ZW, WIA, Participatiewet en Wajongregeling) en per doelgroep geregeld zijn. Het beschikbaar stellen van passende interventies en voorzieningen tijdens werk, op weg naar werk of tijdens participatie, biedt mensen vroegtijdig een breder perspectief en werkt preventief."* *"De Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen (WIA) werkt als inkomensverzekering voor te veel mensen niet zoals bedoeld. De wet is ingewikkeld en zorgt te vaak voor oneerlijke situaties, waardoor mensen tussen wal en schip vallen. Daarom is het huidige stelsel aan een grondige herziening toe en pakken we hardvochtigheden in het beleid aan. Daarnaast*

	zetten we de acties door om het artsentekort bij UWV in te lopen en de wachttijden voor keuringen te verlagen." *"De AOW is een ongetoetst basispensioen en dat moet zo blijven. De AOW geeft bestaanszekerheid aan ouderen die niet meer kunnen werken. Voor aanvullende pensioenen steunt het CDA de nieuwe pensioenwet. Die is echter wel met veel uitvoeringsrisico's omgeven. Om te voorkomen dat die niet tijdig worden gezien en opgelost, moet dit proces goed worden gevolgd."*

3 Fiscaliteit

3.1 Inleiding

Het belastingstelsel in Nederland omvat verschillende soorten belastingen, zoals de inkomstenbelasting, vennootschapsbelasting, btw (omzetbelasting), en lokale (gemeentelijke) heffingen. De belastingopbrengsten worden aangewend voor het financieren van overheidsuitgaven, waaronder onderwijs, gezondheidszorg en sociale voorzieningen. Het Nederlandse belastingstelsel is progressief van aard, wat betekent dat hogere inkomens doorgaans een groter deel van hun inkomen aan belastingen betalen. Ook hier geldt dus het adagium 'de sterkste schouders dragen de zwaarste lasten'. Toch loont het in de krappe arbeidsmarkt niet altijd om meer te gaan werken. Naarmate je meer gaat werken heb je immers minder vaak recht op allerlei toeslagen. Hoe wil de Haagse politiek deze toenemende scheefgroei aanpakken? Dat wordt in dit hoofdstuk uiteengezet.

3.2 (Toekomstige) vormgeving belastingstelsel

Volkspartij voor Democratie (VVD) *Lijsttrekker: mw. Dilan Yeşilgöz-Zegerius* *Bron: VVD Verkiezingsprogramma 2023, p. 41-42*	*"We willen dat werken loont, en dat mensen gestimuleerd worden om meer uren of voltijd te werken. Daarom willen we de belasting op werk verlagen, zodat middengroepen er meer op vooruit gaan en het loont om (meer) te gaan werken. We verruimen de werkkostenregeling, zodat werkgevers hun personeel kunnen belonen, bijvoorbeeld met een meerurenbonus."* *"We gaan door met de ingezette vereenvoudiging van het belasting- en toeslagenstelsel, waarbij bijvoorbeeld de kinderopvangtoeslag op termijn wordt afgeschaft. Uiteindelijk willen af van het hele toeslagenstelsel. Naast eenvoudiger maken wij het stelsel zo ook voorspelbaarder, waardoor het beter te overzien is en we armoede verder voorkomen. Hierbij is de koopkracht van middengroepen randvoorwaardelijk."* *"Veel goedbedoelde regelingen maken meer werken minder lonend. Daarom gaan we bij financiële besluiten vooraf standaard het effect op de marginale druk inzichtelijk maken en meewegen. De overheid zorgt ervoor dat het effect van meer uren werken op je nettoloon snel en eenvoudig uit te rekenen is. En werkgevers geven iedere werknemer een begrijpelijk en overzichtelijk loonstrookje, zodat mensen snappen wat ze verdienen en waar ze voor betalen."* *"In Nederland zou je met een voltijdsbaan rond moeten kunnen komen. We stellen onszelf het doel om werkende armoede zo snel mogelijk terug te dringen. Om dit te bereiken verhogen we het minimumloon."*
Nieuw Sociaal Contract (NSC) Lijsttrekker: dhr. Pieter Omtzigt	*"Het is in ons huidige stelsel moeilijk om uit de armoede te raken door (meer) te gaan werken. We hebben een doolhof gecreëerd van belastingen, premies, kortingen, toeslagen en specifieke maatregelen voor huur, energie en zorgkosten die ertoe leiden dat werken voor veel mensen niet loont. In de komende vier jaar willen we een ambitieuze start maken met*

Bron: NSC Verkiezingsprogramma 2023, p. 15	*een hervorming van het belastingstelsel. We doen dit op een zodanige manier dat de marginale druk bij lagere en middeninkomens afneemt en het gaat lonen om (meer) te werken. Een speciale parlementaire commissie gaat deze hervorming, die al zo lang nodig is, voorbereiden."* *"Deze hervorming moet geleidelijk en zorgvuldig worden ingevoerd en vergt dus enige jaren. We beginnen de hervorming met het verlagen van het laagste tarief in de inkomstenbelasting, gelijktijdig met het verminderen en beter vormgeven van een aantal heffingskortingen. Bij de komende belastingherziening herzien we het hele stelsel van toeslagen en premies en verminderen we vooral het beroep op de zorgtoeslag, zonder grote inkomenseffecten. De kinderopvangtoeslag vervangen we door instellingsfinanciering in combinatie met een ouderbijdrage. Dit vermindert problemen met terugvordering."* *"Wij willen een bredere verkenning naar de vraag of de werknemersverzekeringen nog toereikend zijn als manier om beïnvloedbare en niet-beïnvloedbare risico's af te dekken, zoals arbeidsongeschiktheid, ziekte en langdurige werkloosheid."*
BoerBurgerBeweging (BBB) Lijsttrekker: mw. Caroline van der Plas *Bron: BBB Verkiezingsprogramma 2023, p. 43 en 52*	*"Het huidige toeslagenstelsel afschaffen en vervangen door een systeem waarbij bijvoorbeeld de eerste 30.000 euro inkomen voor werknemer en werkgever belasting- en premievrij is."* *"We onderzoeken of het mogelijk is een extra (derde) schijf te introduceren in de vennootschapsbelasting. In deze extra schijf worden winsten boven een bepaald bedrag extra belast en binnen groepsstructuren wordt vennootschapsbelasting op basis van geconsolideerde winst geheven. De belastingdruk voor bedrijven mag niet verder oplopen. Bedrijven zijn geen pinautomaat."* *"Wij willen het verschil in belastingdruk tussen personeel in vaste dienst en ZZP'ers verkleinen, zodat het aantrekkelijker wordt om mensen in vaste dienst aan te nemen."* *"In de inkomstenbelasting worden alle daadwerkelijke inkomsten gezamenlijk belast ter vervanging van het huidige boxenstelsel. Alle toeslagen worden afgeschaft en vervangen door een belasting- en premievrij bedrag en/of negatieve belastingaanslag."* *"Alleen daadwerkelijk genoten inkomsten en rendementen worden belast en er vindt geen belastingheffing over fictieve inkomsten meer plaats."*
GroenLinks-PvdA	*"Nederland is een verzorgingsstaat voor renteniers die niet werken, maar geld voor zich laten werken. We willen dat inkomen uit vermogen niet langer gunstiger wordt belast dan*

Lijsttrekker: dhr. Frans Timmermans *Bron: GroenLinks-PvdA Verkiezingsprogramma 2023, p. 14 en 33*	*inkomen uit werk. Samen met de Europese Unie en de rest van de wereld maken we een einde aan de mogelijkheid voor bedrijven en vermogende particulieren om belasting te ontwijken met slimme trucs en brievenbussen op de Zuidas. Nederland als belastingparadijs wordt verleden tijd. Wij investeren in een eerlijke economie met groene innovaties en nieuwe banen."* *"We willen het toeslagenstelsel op termijn overbodig maken door te zorgen voor fatsoenlijke uitkeringen en inkomens, lagere lasten voor werkenden en goede publieke voorzieningen. We verhogen het minimumloon stapsgewijs naar € 16 per uur en de uitkeringen gaan hierin mee. We vormen de kinderopvang om tot een publieke voorziening, zodat de kinderopvangtoeslag kan verdwijnen. We onderzoeken of het kindgebonden budget in de kinderbijslag geïntegreerd kan worden en hoe we ook de huurtoeslag kunnen afschaffen zonder dat huurders erop achteruitgaan. Met een lagere zorgpremie en lager eigen risico is ook de zorgtoeslag niet langer nodig."*
Partij voor de Vrijheid (PVV) Lijsttrekker: dhr. Geert Wilders *Bron: PVV Verkiezingsprogramma 2023, p. 45*	*"…Steeds meer mensen, werkend en niet-werkend, van minima tot modaal, krijgen de eindjes niet meer aan elkaar geknoopt. Dat moet anders! De PVV zet daarom in op een forse lastenverlaging, zodat mensen weer wat lucht krijgen en geld in de portemonnee overhouden. We maken een vol boodschappenwagentje weer betaalbaar door de btw op voedingsmiddelen af te schaffen. We schaffen ook de vliegtaks af en verlagen we de belasting op energie en de accijns op benzine. En we verlagen de huren en verhogen de huurtoeslag. We verhogen het wettelijk minimumloon, waardoor werkenden maar ook gepensioneerden en mensen met een uitkering er in koopkracht op vooruit gaan."*
Democraten '66 (D66) Lijsttrekker: dhr. Rob Jetten *Bron: D66 conceptverkiezings-programma 2023, p. 53-54.*	*"We introduceren een individueel basisbedrag voor elke meerderjarige Nederlander. Dit is een verzilverbare heffingskorting die met je belasting wordt verrekend en die in geld wordt uitgekeerd bij geen of te lage inkomsten. Naast dit bedrag krijgt iedere volwassene ook nog een klimaatbonus van €250 per jaar. Dit is een vast bedrag dat iedereen krijgt, om de hogere lasten op vervuiling te compenseren. Mensen met een laag inkomen hebben hier in verhouding meer profijt van dan mensen met een hoog inkomen."* *"D66 werkt uiteindelijk toe naar meer bestaanszekerheid in een stelsel helemaal zonder toeslagen. Het basisbedrag wordt dan steeds verder verhoogd, waardoor andere vormen van inkomensondersteuning verder afgebouwd kunnen worden. Dit gebeurt zodra de effecten op overheidsfinanciën en economie dit toelaten en er geen grote negatieve effecten voor de werkgelegenheid zijn. Zo maken we het systeem eenvoudiger, stoppen we met het complexe rondpompen van geld en zorgen we voor meer inkomenszekerheid voor iedereen."*

	"Door het minimumloon en de uitkeringen flink te verhogen, wordt de financiële zekerheid versterkt en zijn er minder andere vormen van inkomensondersteuning nodig."
Partij voor de Dieren (PvdD) Lijsttrekker: mw. Esther Ouwehand *Bron: partijvoordedieren.nl/ Standpunten/werk-en-inkomen*	*"De Partij voor de Dieren wil dat de kinderbijslag inkomensafhankelijk wordt, om zo de lasten eerlijk te verdelen en iedereen gelijke kansen te geven."* *"Het urencriterium moet vervangen worden door een progressief winstboxenstelsel, waardoor de belasting afhangt van het inkomen en het aantrekkelijker wordt om parttime als zzp'er te werken. Bovenal is er een structurele oplossing nodig. In het huidige systeem is arbeid duur, terwijl schaarse grondstoffen goedkoop zijn. De Partij voor de Dieren wil dat de belasting op arbeid verlaagd wordt, en de belasting op milieuvervuilende producten en activiteiten en op het gebruik van schaarse grondstoffen omhoog. Hierdoor wordt het voor bedrijven eenvoudiger om mensen in dienst te nemen en kan Nederland banen behouden en creëren - en zijn schijnconstructies als de zzp niet langer nodig."*
Christen Unie (CU) Lijsttrekker: mw. Mirjam Bikker *Bron: Verkiezingsprogramma ChristenUnie 2023, p. 45-46*	*"Het minimumloon is te laag om van rond te komen. De ChristenUnie stelt voor het minimumloon de komende kabinetsperiode te verhogen naar 60% van het mediane salaris. Dit betekent dat we het minimumloon, bovenop de normale verhogingen, met meer dan 10% extra verhogen, waarmee het minimumloon in 2028 uitkomt op bijna € 18 per uur."* *"Werkenden met gewone inkomens – van een minimumloon tot circa twee keer modaal – moeten netto meer overhouden van hun loon. De marginale belastingtarieven (i.e., het percentage belasting dat je betaalt over extra inkomsten) moeten omlaag, zodat werken lonender wordt. Daartoe wordt de inkomstenbelasting grondig hervormd. De loon- en inkomstenbelasting gaan omlaag en winst, vermogen en vervuiling worden meer belast."* *"Fiscale voordelen voor zelfstandigen worden in een verstandig tempo afgebouwd. Die voordelen waren een belangrijke oorzaak voor de groei van het aantal zzp'ers in de afgelopen vijftien jaar. Wij gunnen ondernemers een goed inkomen, maar dan wel op grond van hun ondernemerskwaliteiten en niet op basis van grote fiscale voordelen. Bij de afbouw van fiscale voordelen moet het evenwicht in belastingdruk tussen de verschillende soorten ondernemers behouden blijven. Uitgangspunt is dat fiscale voordelen of lasten geen reden mogen zijn om mensen in te huren in plaats van in dienst te nemen."*
Christen-Democratisch Appèl (CDA)	*"Er moet een nieuw belasting- en toeslagenstelsel komen. Het is veel te ingewikkeld geworden. Meer werken moet meer lonen. Dat is nu niet altijd het geval, want je krijgt bij meer loon minder kortingen en toeslagen, waardoor extra werken*

Lijsttrekker: dhr. Henri Bontenbal *Bron: CDA verkiezingsprogramma 2023, p. 70*	*netto soms nauwelijks wat oplevert. Ook is het een stelsel dat veel inzicht en acties van mensen vraagt. Een klein foutje wordt onmiddellijk hard afgestraft. Dat moet anders. Wij willen een rechtvaardig, eenvoudig en transparant belastingstelsel, waarin je meer overhoudt van wat je zelf hebt verdiend, dan wat je van je ouders hebt gekregen. Daarom verlagen we de belasting op arbeid en verhogen we de belasting op vermogen in de vorm van een verhoging van de erf- en schenkbelasting. We maken belastingkortingen niet meer inkomensafhankelijk, en voeren meer tariefschijven in. Op die manier wordt transparant hoeveel belasting naar draagkracht betaald wordt over het inkomen."*

4 Varia

4.1 Inleiding

De drie centrale thema's in dit document zijn vanzelfsprekend niet uitputtend ten aanzien van de ideeën van politieke partijen die van invloed zijn op de arbeidsmarkt en de sociale zekerheid. Daarom wordt in dit hoofdstuk aandacht besteed aan overige noemenswaardige ideeën van partijen. Er kan bijvoorbeeld worden gedacht aan opvattingen over gratis kinderopvang, de kosten en inrichting van woon-werkverkeer, of het versoepelen van ontslagregels.

4.2 Overige ideeën over de arbeidsmarkt en sociale zekerheid

Volkspartij voor Democratie (VVD) Lijsttrekker: mw. Dilan Yeşilgöz-Zegerius *Bron: VVD Verkiezingsprogramma VVD 2023, p. 42-43 en 47*	***Werknemers mee laten profiteren.*** *"Als het goed gaat met een bedrijf, moet het ook goed gaan met de werknemers van dat bedrijf. Daarom willen we meer mogelijkheden creëren om werknemers meer mee te laten delen in de winst die het bedrijf maakt."* ***Goedkoper naar je werk kunnen.*** *"Om naar je werk gaan betaalbaar te houden, willen we de belastingvrije reiskostenvergoeding standaard indexeren. En in ieder arbeidscontract moet een afspraak over een reiskostenvergoeding gemaakt zijn. Ook verlagen we de accijnzen op benzine, zodat autorijden betaalbaar blijft."* ***Werknemers meer vrijheid geven.*** *"We willen dat werkenden, in overleg met werkgevers, meer vrijheid krijgen om hun werk en leven in te richten zoals zij dat zelf willen. Daarbij moet meer ruimte zijn voor verzoeken van werkenden voor flexibelere werktijden. Thuiswerken gaan we extra stimuleren."* ***We houden de mobiliteit betaalbaar.*** *"We beperken de stijging van de prijzen en houden de auto een betaalbaar vervoermiddel door de accijnzen te verlagen. Ook houden we het ov betaalbaar. Verschillende tarieven mogen de reiziger niet op kosten jagen."* ***We gaan toe naar een nieuw stelsel.*** *"In de toekomst werken we toe naar een stelsel van betalen naar gebruik waaraan iedereen, ook bij gebruik van elektrisch vervoer, bijdraagt. We verhogen de belasting op de auto daarbij niet. Betaalbaarheid voor middengroepen en ondernemers is dus randvoorwaardelijk aan dit systeem. Het is immers rechtvaardig dat zij baat hebben bij schoner rijden. Het tarief is niet gebonden aan de tijd en de plek waar je de auto gebruikt. Een spitsheffing voor hardwerkend Nederland is dus niet aan de orde. Ook houden we oog voor de betaalbaarheid van de auto in de regio."*
Nieuw Sociaal Contract (NSC)	*"Werkgevers en werknemers zijn samen verantwoordelijk voor het op peil houden van kennis en vakmanschap en voor 'van werk naar werk'-trajecten bij ontslag. De*

Lijsttrekker: dhr. Pieter Omtzigt *Bron: NSC Verkiezingsprogramma 2023, p. 37-40*	*transitievergoeding wordt meer gericht op het faciliteren van een overstap naar nieuw werk en daarom voortaan gestort in het persoonlijk ontwikkelbudget van werkenden."* *"De voor werkgevers verplichte loondoorbetaling bij ziekte gaat naar één jaar. Indien werkgevers hun re-integratieverplichtingen onvoldoende zijn nagekomen, kan het UWV een jaar langer loondoorbetaling opleggen."* *"We draaien het voornemen om de kinderopvang gratis te maken terug. Deze maatregel pakt vooral gunstig uit voor hogere inkomens, terwijl het effect op de arbeidsdeelname zeer beperkt is en er geen gunstig effect wordt verwacht op de ontwikkeling van kinderen. Informele opvang zou worden vervangen door betaalde krachten, wat in de huidige krappe arbeidsmarkt zal leiden tot prijsstijgingen, wachtlijsten en kwaliteitsvermindering".* *"We verruimen de mogelijkheid voor asielzoekers met een zeer grote kans op een verblijfsstatus om aan het werk te gaan. We willen de baankansen voor statushouders samen met werkgevers, het onderwijs en de gemeenten vergroten, onder meer door combinaties van leren en werken in de praktijk aan te bieden."*
BoerBurgerBeweging (BBB) Lijsttrekker: mw. Caroline van der Plas *Bron: BBB Verkiezingsprogramma 2023, p. 44*	*"In Nederland zijn we in toenemende mate afhankelijk van arbeidsmigranten in ons arbeidsproces. Daarmee komen er ook bijbehorende problemen zoals huisvesting en een toenemende druk op de woningmarkt. Arbeidsmigranten verdienen goede huisvesting tegen een marktconforme prijs."* *"Buitenlandse werknemers en studenten die een meerwaarde hebben voor de Nederlandse economie zijn welkom. Aan hen verstrekken we een Orange Card. Hiermee kunnen ze tijdelijk (maximaal 5 jaar met een eenmalige verlenging met nogmaals 5 jaar) in Nederland werken of studeren."* *"We willen zo snel mogelijk een stelsel voor kinderopvang invoeren, met een beperkte eigen bijdrage. Dat doen we voor iedereen die aantoonbaar een bijdrage levert in loondienst, als ondernemer of als vrijwilliger of mantelzorger."* *"We willen ervoor zorgen dat ook mensen met flexibele diensten voldoende toegang hebben tot gastouderopvang."*
GroenLinks-PvdA Lijsttrekker: dhr. Frans Timmermans *Bron: GroenLinks-PvdA Verkiezingsprogramma 2023, p. 32-34*	***Ontslag wordt minder makkelijk.*** *"Bij een voorgenomen ontslag krijgt de werknemer de kans om gehoord te worden via een hoorzitting. De werknemer kan daarvoor ondersteuning krijgen met betaalbare rechtsbijstand. Concurrentiebedingen gaan zwaarder gemotiveerd worden om rechtsgeldig te zijn. Ook maken we een einde aan draaideurconstructies: de praktijk waarbij werkgevers en uitzendbureaus werknemers na drie tijdelijke contracten voor een halfjaar ontslaan, om hen daarna opnieuw tijdelijk in dienst te nemen voor hetzelfde werk.*

	Werkgevers mogen voortaan nog maximaal twee tijdelijke contracten aanbieden binnen twee jaar, in plaats van drie tijdelijke contracten binnen drie jaar. Ook verlengen we de onderbrekingstermijn van een halfjaar naar vijf jaar. Dit gaat ook gelden voor seizoenwerkers, inclusief arbeidsmigranten." ***We stimuleren goed werkgeverschap.*** *"We gaan ons volop inzetten om de Europese norm van een 80% cao-dekkingsgraad te halen. De inzet is dat cao's die niet voldoen aan de voorwaarden voor goede beloning en goed werk niet algemeen verbindend verklaard worden. Ook wordt er bij aanbestedingsprocedures normen gesteld met betrekking tot lonen en de kwaliteit van werk."* ***Een fatsoenlijke oude dag voor iedereen.*** *"We verplichten werkgevers om een adequate pensioenregeling aan te bieden voor hun werknemers, en we verplichten zelfstandigen om zelf pensioen op te bouwen. Onnodig complexe regels in de AOW willen we wegnemen. Zoals afgesproken in het Pensioenakkoord kunnen mensen met zware beroepen als ze dat willen eerder stoppen met werken. We willen het pensioengeld inzetten voor verduurzaming en maatschappelijk verantwoorde activiteiten. Van de pensioenfondsbesturen verwachten we dat ze meer ruimte maken voor vrouwen, jongeren en meer diversiteit kennen."*
Partij voor de Vrijheid (PVV) Lijsttrekker: dhr. Geert Wilders *Bron: PVV Verkiezingsprogramma 2023, p. 16.*	*"Elke zorgmedewerker is hard nodig! De PVV maakt daarom geld vrij om de personeelstekorten weg te werken. Bijvoorbeeld door het aannemen van nieuw personeel, het aantrekkelijker maken voor de huidige zorgwerknemers om meer uren te werken, het aanpakken van de administratietijd en overhead. Dan is er geen personeelstekort."* *"Verder maken we de zorg weer betaalbaar door het eigen risico af te schaffen..."*
Democraten '66 (D66) Lijsttrekker: dhr. Rob Jetten *Bron: D66 conceptverkiezings-programma 2023, p. 53 en 56.*	*"We maken kinderopvang bijna gratis. Elk kind krijgt recht op vijf dagen kinderopvang per week, van één tot twaalf jaar. Hiermee verdwijnt de kinderopvangtoeslag. Niet alleen kinderen van werkende ouders, maar alle kinderen krijgen recht op deze bijna-gratis kinderopvang."* *"Investeer ook in het voorkomen van ziekte op de werkvloer. De grote toename van burnouts onder veelal jonge mensen baart grote zorgen. Maak de opbrengsten van investeringen in preventie inzichtelijk en laat het een verplicht onderdeel zijn van arbodiensten. Werk daarbij ook samen met curatieve en sociale geneeskunde."*
Partij voor de Dieren (PvdD)	*"De Partij voor de Dieren vindt dat de ontslagbescherming zou moeten blijven. De ontslagvergoeding moet worden gekoppeld aan de reëel geleden schade door de werknemer en diens positie op de arbeidsmarkt. Bij- en herscholing moet*

Lijsttrekker: mw. Esther Ouwehand *Bron: partijvoordedieren.nl/ standpunten/flexibiliseren-arbeidsmarkt;* en *partijvoordedieren.nl/ standpunten/basisinkomen*	*worden aangemoedigd en gefaciliteerd door de overheid, ook door het aanbieden van stageplaatsen. Mensen die langdurig werkloos zijn moeten financieel gestimuleerd worden om maatschappelijke taken te vervullen. Het gevoel voor arbeidsparticipatie wordt hierdoor in stand gehouden en bevorderd."* *"De Partij voor de Dieren wil dat er een onderzoek komt naar de mogelijkheden voor het (gefaseerd) invoeren van een basisinkomen voor iedere Nederlandse burger. Wij willen dat pilots op dit gebied gestimuleerd worden."*
Christen Unie (CU) Lijsttrekker: mw. Mirjam Bikker *Bron: Verkiezingsprogramma ChristenUnie 2023, p. 47*	*"We bouwen weer een stevige publieke sociale infrastructuur om mensen aan de basis van de arbeidsmarkt te ondersteunen en te helpen ontwikkelen. De basisbaan wordt het nieuwe sluitstuk van de sociale zekerheid. Veel gemeenten werken al met dit principe. Vanuit de sociale basisvoorziening voor werk moeten voldoende werkplekken worden aangeboden voor mensen die duurzaam of tijdelijk afhankelijk zijn van een beschermde werkomgeving: als vangnet en springplank."* *"We promoten leer-werktrajecten door het voor ondernemers aantrekkelijk te maken deze aan te bieden, om daarmee kwetsbare groepen met een afstand tot de arbeidsmarkt een kans op een echte baan te geven. We willen dat ondernemers met een hart van goud voor jongeren en jongeren met gouden handen elkaar vinden. Dit vraagt voldoende budget voor goede begeleiding op de werkvloer."*
Christen-Democratisch Appèl (CDA) Lijsttrekker: dhr. Henri Bontenbal *Bron: CDA verkiezingsprogramma 2023, p. 21*	*"De Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen (WIA) werkt als inkomensverzekering voor te veel mensen niet zoals bedoeld. De wet is ingewikkeld en zorgt te vaak voor oneerlijke situaties, waardoor mensen tussen wal en schip vallen. Daarom is het huidige stelsel aan een grondige herziening toe en pakken we hardvochtigheden in het beleid aan. Daarnaast zetten we de acties door om het artsentekort bij UWV in te lopen en de wachttijden voor keuringen te verlagen."*